

Lauri Turpeinen

Vakavia lauluja

Johannes Brahms, Vier ernste Gesänge, Op. 121

Vakavia lauluja

Johannes Brahms, Vier ernste Gesänge, Op. 121

Lauri Turpeinen
Opinnäytetyö
Kevät 2024
Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma,
klassinen laulu
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma, klassinen laulu.

Tekijä: Lauri Turpeinen

Opinnäytetyön nimi: Vakavia lauluja – Johannes Brahms, Vier ernste Gesänge Op. 121

Työn ohjaaja: Vanessa Rodrigues da Cunha

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2024

Sivumäärä: 21

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tutkia Johannes Brahmsin laulusarjaa Vier ernste Gesänge, neljä vakavaa laulua. Laulujen tekstejä säveltäjä on poiminut vanhoista apokryfikirjoista jotka ovat nykyisestä Raamatusta erillisiä kirjoituksia. Tavoitteena oli perehtyä laulusarjaan ja tehdä se helposti lähestyttäväksi ja tutuksi lukijalle ja kuulijalle sekä toisille laulajille ja pianisteille. Kävin laulut läpi yksitellen, musiikkia ja tekstiä yleistajuisesti analysoiden. Tein lyhyen katsauksen säveltäjä ja pianisti Johannes Brahmsin elämään lähtien lapsuudesta ja nuoruudesta uran huippuhetkiin ja kuolemaan asti. Opinnäytetyöni keskiössä on taiteellinen toteutus eli opinnäytetekonsertti, jota pohjustan ja valmistelen myös tässä kirjallisessa työssäni.

Asiasanat: Brahms, vakavat laulut, vakavia lauluja, vier ernste gesänge, bassobaritoni

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Music pedagogue Degree Program, Option of Classical Singing

Author: Lauri Turpeinen

Title of thesis: Four Serious Songs– Johannes Brahms, Vier ernste Gesänge Op. 121

Supervisor: Vanessa Rodrigues da Cunha

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2024

Number of pages: 21

This thesis delves into Johannes Brahms' song cycle, *Vier ernste Gesänge* (Four Serious Songs), which draws lyrical inspiration from carefully selected passages of the Bible. The primary objective is to illuminate this song series, making it accessible and relatable to readers, fellow vocalists, and pianists. While meticulously exploring each song, the focus remains on unraveling the emotional and spiritual essence woven into Brahms' work. Additionally, a concise overview of the composer's life and career is provided. Central to the thesis lies the artistic realization: a thesis concert where I interpreted and performed the song cycle.

Keywords: Brahms, Serious songs, Vier ernste gesänge, bassbaritone

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	JOHANNES BRAHMS (07.05.1833-03.04.1897).....	7
3	VIER ERNSTE GESÄNGE – NELJÄ VAKAVAA LAULUA OP. 121	9
3.1	Denn es gehet dem Menschen.....	10
3.2	Ich wandte mich, und sahe an.....	12
3.3	O Tod, wie bitter bist du.....	13
3.4	Wenn ich mit Menschen- und Engelszungen redete	15
3.5	Yhteenveto laulusarjasta	16
4	TAITEELLINEN TOTEUTUS	18
5	LÄHTEET	21

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on Johannes Brahmsin laulusarja *Vier ernste Gesänge* eli neljä vakavaa laulua. Brahms on säveltänyt laulut alun perin matalalle miesäänelle ja pianolle. Kun kuulin ensimmäisen kerran nämä laulut, tekivät ne minuun välittömän ja pysyvän vaikutuksen. Laulujen syvä sanoma välittyi paitsi tekstistä, myös pianotekstuurista ja jo silloin päätin, että haluan jonakin päivänä itse laulaa nämä laulut. Ajatus opinnäytetyöstä tästä aiheesta syntyi keväällä 2023, kun pohdin erilaisia vaihtoehtoja.

Samanaikaisesti, kun valmistelin Brahmsin vakavia lauluja, työn alla ovat olleet myös Schumannin *Dichterliebe* ja Schubertin *Winterreise* -laulusarjat. Vaikka näistä aiheista olisi voinut tehdä opinnäytetyön, huomasin tutkimusta tehdessäni, että Brahmsin tuotantoa tutkittu ja käsitelty vähiten. Neljästä vakavasta laulusta ei ole olemassa aikaisempaa työtä opinnäytetöiden tietokannassa, Theseuksessa. Johannes Brahms on säveltänyt laulusarjan *Vier ernste gesängen* matalalle miesäänelle, bassobaritonille, joka on myös minun äänialani. Näistä edellä mainituista syistä tuntui tämä alusta asti hyvältä opinnäytetyön aiheelta. Tutkimuskysymykset ovat, mitä ovat vakavat laulut, miksi Brahms nimesi ne vakaviksi lauluiksi ja mikä on niiden viesti kuulijalle. Opinnäytekonserttini esitän laulusarjan osana muuta ohjelmaa.

Opinnäytetyöni kirjallisen osuuden pyrin pitämään tiiviinä ja mielenkiintoisena tutustumismahdollisuutena Johannes Brahmsiin ja hänen sävellyksiinsä, keskittyen laulusarjaan *Vier ernste Gesänge*. Opinnäytetyöhöni sisältyy myös taiteellinen osuus, joka toteutuu konserttina. Aiheesta voit lukea lisää osiosta ”taiteellinen toteutus”- tämän opinnäytetyön luvussa 4.

2 JOHANNES BRAHMS (07.05.1833-03.04.1897)

Johannes Brahms syntyi 7. päivä toukokuuta vuonna 1833 Saksan Hampurissa. Hän sai kasvaa täydellisen anonyymina, eikä ollut mikään ”ihmelapsi” kuten Mozart, Beethoven tai Schubert. Kukaan ei odottanut tai vaatinut häneltä mitään erikoista (Höcker, 1984, 11.)

Brahmsia pidetään nykyään yhtenä suurimmista koskaan eläneistä säveltäjistä, ja puhutaankin kolmesta suuresta B:stä: Bach, Brahms ja Beethoven.

Lapsuus ja nuoruus

Brahmsin lapsuudesta sanotaan seuraavaa: ”Tullessaan seitsenvuotiaana ensimmäisen kerran opettajan hoiviin, hän otti opin vastaan kuin täysin itsestään selvän asian: se oli olemassa jo hänessä itsessään” (Sama, 11).

Hannes, kuten Brahmsia lapsena kutsuttiin, kävi ensin Heinrich Friedrich Vossin alkeiskoulua ja yksitoistavuotiaasta lähtien Johann Friedrich Hoffmannin yksityistä reaalikoulua. Hannes päätti koulunkäyntinsä neljäntoista vuoden ikäisenä vuonna 1847. Pastori Johannes Geffcken, jonka johdolla Brahms kävi rippikoulunsa, oli osallistunut Hampurissa vuonna 1843 käyttöön otetun virsikirjan toimitustyöhön ja istutti rippilapsiinsakin mieltymyksensä protestanttisen koraalin alkuperäiseen kulliseen voimaan. Nuori Johannes askarteli tähän aikaan intensiivisesti Raamatun parissa, ja voisi jopa sanoa, että hän tunsikin sitä lukiessaan olevansa kuin kotonaan. Tämän harrastuksen ansiosta hän pystyi myöhemmin valitsemaan itse Raamatusta peräisin olevat tekstinsä ja liittämään ne kokonaisuudeksi, kuten esimerkiksi Ein Deutsches Requiem ja sarjassa Vier ernste Gesänge on tehty (Sama, 14).

Säveltäjä ja pianisti

Brahms menestyi pianistina niin hyvin, että hänen ei tarvinnut olla pysyvästi töissä elättääkseen itsensä. Hän matkusteli paljon, paitsi konserttien takia, myös omaksi huvikseen. Hän kävi mm. Italiassa. Brahms vietti kesäisin aikaansa paljon maaseudun rauhassa, jossa syntyivät monet hänen kuolemattomista sävellyksistään. Brahmsin pianistitaitoja ja musikaalisuutta kuvaa tarina, kuinka hän oli tuosta vaan transponoinut Beethovenin c-mollisonaatin cis-molliin, kun konserttialin flyygeli oli viritetty puoli sävelaskelta liian matalaksi (Sama, 24.)

Sävellykset

Brahms oli romantiikan ajan säveltäjä. Hän sävelsi sinfonioita, konserttoja, kamarimusiikkia, pianokappaleita, kuoroteoksia ja yli kaksisataa laulua. Brahmsin tärkeimmät orkesteriteokset ovat hänen neljä sinfoniaansa, kaksi pianokonserttoa sekä hänen viulukonserttonsa. Suuren yleisön keskuudessa Brahmsin kenties rakastetuin teos on Saksankielinen sielunmessu Ein deutsches Requiem. Sävellyksistä tunnetuin kuitenkin lienee Brahmsin kehtolaulu. (Musiikkikirjastot.)

Oopperoita Brahms ei säveltänyt, vaikka hänelle oopperalibrettoja runsaasti tarjottiinkin. (Höcker, 1984, 21.)

Clara Schumannin kuolema vuonna 1896 oli Brahmsille kova isku. Vajaa vuosi myöhemmin Johannes Brahms kuoli Itävallan Wienissä 3. huhtikuuta vuonna 1897 kuudenkymmenenkolmen vuoden ikäisenä. Laulusarja Vier ernste gesänge Op. 121 oli hänen viimeisiä sävellyksiään. Tätä ennen hän oli säveltänyt pianosarjat Op. 116–119 ja kaksi klarinettisonaattia Op. 120. Brahmsin viimeiseksi teokseksi jäivät urkukoraalit Op. 122. Päätöskappaleen nimi on O Welt, ich muss dich lassen, Oi maailma, minun on jätettävä sinut. Johannes Brahms on haudattu Wienin keskushautausmaalle. (Simpson & Geiringer 2024.)

3 VIER ERNSTE GESÄNGE – NELJÄ VAKAVAA LAULUA OP. 121

Johannes Brahmsilla oli hyvin läheinen suhde Robert ja Clara Schumanniin. Robert Schumannin (1856) kuoleman myötä ystävyys Claran kanssa syveni entisestään. Maaliskuun 26. päivänä 1896 Clara Schumann sai lievän halvauskohtauksen, jota seurasi piinallisia viikkoja. Ennen hänen omaa (Brahms) syntymäpäiväänsä valmistuivat neljä vakavaa laulua. Kuten kaikki sävellettäväksi aikomansa tekstit, hän oli kirjoittanut muistivihkoonsa nämäkin Raamatusta huolellisesti valitsemansa sanat, joita hän käytti vakavien laulujen tekstinä. Johannes Brahms kuvaili vakavia lauluja niiden ensiesityksen yhteydessä: ”Katso, mitä sanoja nämä ovat: Sille, mikä kohtaa ihmistä, kohtaa eläimiä ja vaikka annan polttaa ruumiini!” Brahms oli kerännyt yli viisisataa lainausta Sofokleltä, Shakepearelta, Lessingiltä, Jean Paul Richteriltä, Schilleriltä, Goetheltä, myös Schumannilta ja Beethoveniltä ja sijoittanut kirjallisuuteen koko omaisuuteensa. Samoin Brahms keräsi muistikirjansa täyteen Raamatun lainauksia. (Hellenbroich 2003.)

Ajatus vakavien laulujen säveltämisestä oli mietityttänyt häntä jo pitkään; hän oli harkinnut orkesterisäestystä ja hylännyt sen sitten. Nyt hän oli luonut bassoäänelle ja pianolle eräänlaisen soolokantaatin, jollaista ei ollut entuudestaan ollut olemassa. Hän ilmoitti kirjoittaneensa itselleen syntymäpäivälahjaksi ”pari pikku laulua”. ”Ne ovat pahuksen vakavia ja samalla niin jumalattomia, että poliisi voisi kieltää ne, ellei sanat olisi kaikki Raamatusta.” Clara Schumann kuoli 20. toukokuuta 1896. Seuraavana päivänä Brahms lauloi ystävilleen neljä vakavaa laulua. Kolmannen laulun sanoissa ”O Tod, wie bitter bist du” (Oi kuolema, miten katkera oletkaan) kyneleet vierivät pitkin hänen poskiaaan. Pieni ystäväpiiri koki tämän katkelman kaikkein alkuperäisintä musiikkia tunnus-tuksena mieheltä, joka katsoi jo itsekin kuolemaa suoraan sen synkkiin kasvoihin. (Höcker 1984, 188.)

Johannes Brahmsin vakavat laulut ovat:

“Denn es gehet dem Menschen wie dem Vieh” (Ihmisen ja eläimen kohtalo on sama): Tämä laulu heijastaa ihmisten ja eläinten yhteistä kohtaloa korostaen yhteistä kuolevaisuuttamme ja haavoittuvuuttamme.

“Ich wandte mich und sahe” (Käännyin ja näin): Tässä teoksessa Brahms pohtii elämän katoavaisuutta ja kaiken olemassaolon väliaikaisuutta.

“O Tod, wie bitter bist du!” (Oi kuolema, kuinka katkera olet!): Laulu käsittelee kuoleman katkeruutta ja tunnustaa sen väistämättömyyden.

“Wenn ich mit Menschen- und mit Engelzungen redete” (Vaikka puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä): Viimeinen laulu tarjoaa näkökulman uskoon, toivoon ja rakkauteen ylittäen maallisen todellisuuden.

Nämä laulut sukeltavat syviin teemoihin koskettaen kuolevaisuutta, uskoa ja inhimillistä tilaa. Brahmsin musiikillinen kieli tavoittaa kauniisti näiden pohdintojen painon.

Kolmen ensimmäisen laulun tekstit ovat Vanhan testamentin apokryfikirjoista, jotka ovat juutalaisien ja alkukristittyjen kirjoituksia ja niiden asema osana Raamatun kaanonina on vaihdellut aikojen saatossa. Vanhan testamentin apokryfikirjat ovat syntyneet hellenistisellä ajalla 200 eKr. – 50 jKr. Ne eivät ole koskaan kuuluneet heprealaiseen Vanhan testamentin kirjakokoelmaan, eivätkä Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa käytössä olevaan Vanhaan testamenttiin. Vanhan testamentin apokryfiset kirjat sisältyvät lisäosana joihinkin vanhoihin suomalaisiin Raamattuihin. Apokryfinen tarkoittaa salattua tai kätkeytyä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko)

Vier ernste Gesängestä ilmestyi kolme erillistä painosta säveltäjän elinaikana. Alkuperäisen, heinäkuun 1896 bassoversion jälkeen Brahms julkaisi kaksi muuta painosta altolle/baritonille sekä sopraanolle/tenorille joulukuussa, jotta hänen liedopuksensa olisi helpommin muidenkin äänialojen laulajien ulottuvilla. (Henle 2022.)

”Neljä hengellistä laulua” vai ”Neljä Raamatullista laulua”? Ei, vaan ”neljä vakavaa laulua”. Näin Brahms halusi tehdä selväksi jo laulusarjaa nimitessä, että näillä lauluilla yhdessä pianon kanssa on mahdollista saavuttaa lähes sinfoninen ulottuvuus ja sillä on mahdollisuus tavoittaa ihmiset moraalisine kysymyksineen. Ikuisuutta ei voi yksikään ihminen paeta. (Hellenbroich 2003.)

3.1 **Denn es gehet dem Menschen**

Denn es gehet dem Menschen wie dem Vieh: wie dies stirbt, so stirbt er auch, und haben alle einerlei Odem, und der Mensch hat nichts mehr denn das Vieh; denn es ist alles eitel. Es fährt alles an einem Ort. Es ist alles von Staub gemacht und wird wieder zu Staub. Wer weiß, ob der Geist des Menschen aufwärts fahre und der Odem des Viehes unterwärts unter die Erde fahre? Darum sahe ich, daß nichts Bessers ist,

denn daß der Mensch fröhlich sei in seiner Arbeit; denn das ist sein Teil. Denn wer will ihn dahin bringen, daß er sehe, was nach ihm geschehen wird?
(Der Prediger Salomo 3:19–22).

Sillä ihmislasten käy niin kuin eläintenkin; sama on kumpienkin kohtalo. Niin kuin toiset kuolevat, niin toisetkin kuolevat; yhtäläinen henki on kaikilla. Ihmisillä ei ole mitään etua eläinten edellä, sillä kaikki on turhuutta.

Kaikki menee samaan paikkaan. Kaikki on tomusta tullut, ja kaikki palajaa tomuun. Kuka tietää ihmisen hengestä, kohoako se ylös ja eläimen hengestä, vajoako se alas maahan? Niin minä tulin näkemään, että ei ole mitään parempaa, kuin että ihminen iloitsee teoistansa, sillä se on hänen osansa. Sillä kuka tuo hänet takaisin näkemään iloksensa sitä, mikä tulee hänen jälkeensä? (Saarnaaja 3: 19–22).

Saarnaajan kirja on osa Viisauden kirjaa, joka sisältyy apokryfikirjoihin. *Vier ernste Gesänge* laulusarja alkaa lyhyellä kahden tahdin mittaisella pianon johdannolla, johon laulaja yhtyy sanoilla ”*Denn es gehet*”. Tämän motiivin piano toistaa alkuosan aikana peräti neljätoista kertaa, aivan kuin vakuutellen, että asia on näin, eikä muuksi muutu (kuva 1).

vorbehalten
Droits d'exécution réservés
Public Performing Right reserved

Vier ernste Gesänge

3

Quatre Chants Graves Four Serious Songs

Original $\left\{ \begin{array}{l} D \text{ moll} \\ D \text{ minor} \\ Ré \text{ mineur} \end{array} \right.$ (L'Ecclésiaste, chapitre 3) 1. (Prediger Salomo, Cap. 3)
Ecclesiastes, III.

English text adapted by Paul England
Traduction française de Amédée et Frieda Boutarel

Johannes Brahms, Op. 121 N° 1
Arr. Emil Liepe

Andante

CANTO

Denn es ge - het dem Men - schen wie dem
One thing be - fal - leth the beasts and the sons of
Hom - me et bê - tes ont donc un sort pa -

PIANO

p semplice

KUVA 1. Brahms *Vier ernste Gesänge* Op. 121 No. 1, tahdit 1–4 (IMSLP: Public Domain).

Alkuosan pianotekstuuri on hyvin yksinkertaista, tunnelmaltaan valmistelevaa. Esityserkintä on *andante* eli rauhallisesti käyden. *Andante* osaa seuraa *allegro* eli nopea osa, joka lähtee välittö-

mästi ”*Denn es ist alles eitel* Sillä kaikki on turhuutta” sanojen jälkeen pianon oikean käden nopeilla triolijuoksutuksilla, vasemman käden takoessa kolmeen, sydämen lyöntien lailla. *Allegro*-osa on paitsi nopea myös kiivas, siitä tulee jopa hieman turhautunutkin vaikutelma: ”Kaikki menee samaan paikkaan ja kuka tietää ihmisen tai eläimen hengestä, mikä on sen kohtalo, kohoako se ylös vai vajoako se alas maahan.” Laulajalla on hetken rauhoittumisen paikka, kun palataan alun *andanteteemaan*, mutta vain hetkeksi: ”Niin minä tulin näkemään, että ei ole mitään parempaa, kuin että ihminen iloitsee teoistansa, sillä se on hänen osansa.” Lopun *allegro*-osa on edellistä rauhallisempi, joskin sydän (pianon vasen käsi) jyskyttää entistä kiivaammin, tahtilajin ollessa 9/4, kun se ensimmäisessä *allegro*-osassa oli 3/4. Laulajan tempo on kutakuinkin sama, kuin alussa, mutta pianossa tapahtuu lopussa enemmän. Laulu päättyy kysymykseen: ”*Was nach ihm geschehen wird?* Mitä tulee hänen jälkeensä?”

3.2 Ich wandte mich, und sahe an

Ich wandte mich und sahe an alle, die Unrecht leiden unter der Sonne; und siehe, da waren Tränen derer, die Unrecht litten und hatten keinen Tröster. Und die ihnen Unrecht täten, waren zu mächtig, daß sie keinen Tröster haben konnten. Da lobte ich die Toten, die schon gestorben waren, mehr als die Lebendigen, die noch das Leben hatten. Und der noch nicht ist, ist besser, als alle beide, und des Bösen nicht inne wird, das unter der Sonne geschieht. (Der Prediger Salomo 4:1–2).

Minä katselin sitten kaikkea sortoa, jota harjoitetaan auringon alla. Katso: sorrettujen kynelet! Ei ole heillä lohduttajaa. Katso: sortajien väkivalta! Eikä lohduttajaa ole. Silloin minä ylistin vainajia, jotka ovat kuolleet – ylistin onnellisemmiksi kuin ovat ne, jotka vielä elävät; ja näitä kumpiakkin onnellisemmaksi ylistin sitä, joka ei ole syntynyt-kään ja jonka ei ole tarvinnut nähdä sitä pahaa, mitä auringon alla tapahtuu. (Saarnaaja 4:1–3).

Tämä laulu on ensimmäiseen lauluun verrattuna lyhyt ja ytimekäs. Siinäkin on teksti, joka ei ehkä monella säveltäjällä tule ensimmäisenä mieleen säveltää lauluksi. Brahms, joka tunsikin Raamatun hyvin, (ks. sivu 9) osasi sisällyttää tämän hieman erikoisenkin tekstin näihin lauluihin. Musiikki itsessään on hyvin saman tyyppistä, kuin edellisessä laulussa. Edellisessä laulussa pohdittiin sitä, onko väliä, syntykö ihmiseksi vai eläimeksi. Tässä laulussa todetaan, että onnellisin osa on sillä, jonka ei tarvinnut syntyä ollenkaan, eikä nähdä tämän maailman pahuutta. Merkillepantavaa tässä

laulussa on, minkälaisia sointuja ja äänenkuljetusta Brahms käyttää, pianisti ja laulaja saa laittaa kaiken peliin. Laulun tunnelma on levollinen ja lämmin. Laulu alkaa kuin virsikoraali, mutta laulun keskiosassa Brahms käyttää affektia huomattavasti voimistavaa harmoniaa ja kromatiikkaa (kuva 2).

kei - nen Trö - ster ha - - ben konn - ten. Da lob - te ich die
 no one came to com - - fort them. Then I did praise the
 contre eux tous, ne trou - - ve d'ai - de. J'en - vie aux morts leur

To - ten, die schon ge - stor - ben wa - ren mehr als die Le - ben - di -
 dead - - which are al - read - y dead - - yea, more than the liv - -
 tom - be; ceux qui dé - jà mou - ru - rent ont plus en - vi - a - ble

KUVA 2. Brahms, Vier ernste Gesänge Op. 121 No. 2, tahdit 35–48 (IMSLP: Public Domain).

3.3 O Tod, wie bitter bist du

O Tod, wie bitter bist du, wenn an dich gedenket ein Mensch, der gute Tage und genug hat und ohne Sorge lebet; und dem es wohl geht in allen Dingen und noch wohl essen mag! O Tod, wie wohl tust du dem Dürftigen, der da schwach und alt ist, der in allen Sorgen steckt, und nichts Bessers zu hoffen noch zu erwarten hat!
 (Das Buch Jesus Sirach 41:1–2).

Oi kuolema, kuinka katkeralla mielellä sinua muistankaan, ihminen, joka elää rauhassa omaisuksiensa keskellä, mies joka on huolista vapaa ja jolla on kaikki, menestyy ja joka vielä kykenee nauttimaan ruuista! Oi kuolema, ihana on sinun välttämättömyytesi ihmiselle, joka on tarvitsevainen ja voimaton, ja ylen vanha ja kaikkinaisten huoltien alainen, luottamuksensa ja kärsivällisyytensä menettänyt!
 (Jeesus Siirakin kirja 41: 1–2).

Siirakin kirja sisältyy myös vanhoihin apokryfikirjoituksiin. Laulusarjan kolmas laulu alkaa esitysmerkinnällä Grave, joka tarkoittaa vakavasti ja raskaasti. Sama tempo säilyy laulun alusta loppuun asti aika-arvojen kuitenkin muuttuessa. Laulu lähtee liikkeelle suoraan edellisestä laulusta, ilman pianon johdantoa tai alkusoittoa ylhäältä alas kulkevilla puolinuoteilla, jotka voisivat kuvastaa kirkonkellojen lyöntejä, elämän katoavaisuutta ja sen lyhyttä: "O Tod - O Tod, Oi kuolema - oi kuolema", sanojen jälkeen on puolinuotin mittainen tauko, joka korostaa tekstin merkitystä. "Wie bitter bist du - Kuinka katkera sinä olet", myös tässä kohti on puolinuotin mittainen tauko. Tästä lähtee musiikki virtaamaan ja siitä tulee ajatus kuolinuoteella makaavasta ihmisestä, joka käy läpi elettyä elämäänsä. Lopussa sanotaan samat sanat: "O Tod – Oi kuolema", mutta sen jälkeen tuleekin sanat "Wie wohl tust du – Kuinka ihana sinä olet". Musiikki on tässä vaiheessa muuttunut hyvin levolliseksi, joka antaa vaikutelman, että laulaja on jo hyväksynyt kohtalonsa ja katselee jo tuonpuoleiseen (kuva 3). Laulu päättyy alhaalta ylöspäin kulkeviin pianon sointuihin.

noch zu er - war - - ten hat! O Tod, o Tod, wie
 and can not look for re-lief! O death, O death, how
 et n'o-seat-ten - - dre rien! Ô mort, ô mort, quel

wohl - - - - - tust du, wie
 wel - - - - - art thou! How
 bien - - - - - tu fais, quel

KUVA 3. Brahms Vier ernste Gesänge Op. 121 No. 3, tahdit 30–37 (IMSLP: Public Domain).

3.4 Wenn ich mit Menschen- und Engelszungen redete

Wenn ich mit Menschen- und mit Engelszungen redete und hätte der Liebe nicht, so wär ich ein tönend Erz oder eine klingende Schelle. Und wenn ich weissagen könnte und wüßte alle Geheimnisse und alle Erkenntnis und hätte allen Glauben, also daß ich Berge versetzte, und hätte der Liebe nicht, so wäre ich nichts. Und wenn ich alle meine Habe den Armen gäbe und ließe meinen Leib brennen, und hätte der Liebe nicht, so wäre mir nichts nütze. Wir sehen jetzt durch einen Spiegel in einem dunkeln Worte; dann aber von Angesicht zu Angesichte. Jetzt erkenne ichs stückweise; dann aber werd ich's erkennen, gleich wie ich erkannt bin. Nun aber bleibet Glaube, Hoffnung, Liebe, diese drei; aber die Liebe ist die größte unter ihnen. (Der erste Brief des Paulus an die Korinther 13:1–3, 12–13).

Vaikka minä puhuisin ihmisten ja enkelien kielillä mutta minulta puuttuisi rakkaus, olisin vain kumiseva vaski tai helisevä symbaali. Vaikka minulla olisi profetoimisen lahja, vaikka tuntisin kaikki salaisuudet ja kaiken tiedon ja vaikka minulla olisi kaikki usko, niin että voisin siirtää vuoria, mutta minulta puuttuisi rakkaus, en olisi mitään. Ja vaikka minä jakelisin kaiken omaisuuteni köyhäin ravinnoksi ja vaikka antaisin ruumiini poltettavaksi, mutta minulla ei olisi rakkautta, ei se minua mitään hyödyttäisi. Nyt katselemme vielä kuin kuvastimesta, kuin arvoitusta, mutta silloin näemme kasvoista kasvoihin. Nyt tietoni on vielä vajavaista, mutta kerran se on täydellistä, niin kuin Jumala minut täydelliseksi tuntee. Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus. Mutta suurin niistä on rakkaus. (1. Kor 13: 1–2 ja 12–13).

Viimeisen laulu saattaa yllättää tekstillään, kun puhutaan Brahmsin vakavista lauluista, ja kun on lukenut edellisten laulujen tekstit. Kolme ensimmäistä laulua pyörii synkissä tunnelmissa ja enemmän tai vähemmän kokonaan kuoleman ympärillä. Neljännen laulun teksti luetaan usein jopa vihkitilaisuudessa hääparille. Vakavien laulujen teemaan yhdistää lause: ”Ja vaikka minä jakelisin kaiken omaisuuteni köyhäin ravinnoksi ja vaikka antaisin ruumiini poltettavaksi, mutta minulta puuttuisi rakkaus.” Tämä laulu on laulusarjan ainoa laulu, jonka teksti löytyy varsinaisten Raamatun tekstien joukosta. Ensimmäistä kertaa tässä laulusarjassa viitataan Jumalaan: ”Mutta silloin me näemme kasvoista kasvoihin”. Tuskin oli sattumaa Brahmsilta, että hän valikoi viimeisen laulunsa tekstiksi juuri tämän tekstin. Teksti on Paavalin kirjeestä korinttilaisille, joka on osa Uuden testamentin tekstejä.

Laulun esitysmerkintä on *Andante con moto ed anima*, joka suoraan suomennettuna tarkoittaa ”Liikkeellä ja sielulla.” *Animato* tarkoittaa eloisasti. Tämä eloisa, jopa valoisa laulu muodostaa

vahvan kontrastin edellisiin lauluihin, joskin tietynlainen pidättyväisyys ja vakavuus säilyy tässäkin laulussa. ”Nun aber bleibet Glaube Hoffnung, Liebe, diese drei, aber die Liebe ist die grösste unter ihnen – Niin pysyvät nämä kolme, usko toivo ja rakkaus, mutta rakkaus on niistä suurin.” Rakkautta merkityksellisyttä säveltäjä kuvaa ajoittamalla melodian huippukohtalla sanalle ”liebe” eli rakkaus. Tätä ennen on hyvin vaikuttava kohta, kun pianon oikealle kädelle on kirjoitettu trioleja. Trioleilla säveltäjä mahdollisesti haluaa kuvata uskoa, toivoa ja rakkautta. Pianon triolit antavat myös lauluäänelle pehmeän ja kauniin pohjan (kuva 4).

Adagio

Wir se - hen jetzt durch ei - nen Spie - - gel in ei - nem dun - keln
 For now we see through a glass but dark - - ly, but
 Com - me voi - lée en un mi - roir est en - co - re la pa -

KUVA 4. Brahms Vier ernste Gesänge Op. 121 No. 4, tahdit 48–51 (IMSLP: Public Domain).

3.5 Yhteenveto laulusarjasta

Vier ernste Gesänge on matalien miesäänten laulusarja, jota on levytetty paljon. Tunnetuimmat levytykset ovat mm. Dietrich Fischer-Dieskaun (baritoni), Thomas Quasthoffin (bassobaritoni), Matthias Goernen (baritoni), Robert Hollin (bassobaritoni), Hermann Preyn (baritoni), Hans Hotterin (bassobaritoni) ja Christian Gerhaherin (baritoni). Suomalaisilta laulusarjan ovat levyttäneet mm. basso Kim Borg ja baritonit Jorma Hynninen ja Arttu Kataja. Myös naislaulajien tekemiä levytyksiä on olemassa. Naislaulajat ovat myös äänityypiltään niin ikään matalia ääniä: Natalie Stutzmann (kontra-altto), Kathleen Ferrier (kontra-altto), Marie-Claude Chappuis (mezzosopraano). Laulusarjan esityskuntoon valmistaminen ja esittäminen vaatii laulajan ja pianistin vahvaa yhteistä näkemystä ja saumatonta yhteistyötä, ollaan liedmusiikin ytimessä.

Soittimena onkin useimmiten piano, mutta myös orkesterisäestyksellisiä tallenteita on olemassa.

Vier ernste Gesänge on hengellistä, mutta samaan aikaan myös hyvin maallista musiikkia. Laulut voi esittää yhtä hyvin kirkossa ja muissa hengellisissä tilaisuuksissa, kuin missä tahansa konsertissa. Kuolema kulkee mukanaamme, halusimme tai emme, kuolema on läsnä arjessa ja juhlassa.

4 TAITEELLINEN TOTEUTUS

Laulusarjan pituus on neljä laulua, joka saattaa antaa käsityksen, että laulusarjan valmistaminen käy helposti verrattuna isompiin laulusarjoihin. Laulut ovat kuitenkin isoja ja kaikin puolin vaativia. Vertailupohjaa antaa Schumannin Dichterliebe ja Schubertin Winterreise, joita olen valmistellut ja esittänytkin samaan aikaan, kun olen valmistellut vakavia lauluja. Dichterliebe laulusarjassa on kuusitoista laulua, joista monet ovat lyhyehköjä. Koko laulusarjan pituus on esitettynä vajaa puolituntia ja laulusarjaan sisältyy pitkäköjä piano-osuuksia, kuten viimeisen laulun pitkä loppusoitto. Vier ernste Gesängen kokonaispituus on vajaa kaksikymmentä minuuttia.

Laulajan välttämätön ja paras apuväline harjoittelussa on piano. Melodian lisäksi pianosta voi soittaa joitakin tärkeitä sointuja tai esimerkiksi pelkkää bassolinjaa, joka auttaa kokonaisuuden hahmottamisessa. Kappaleita hyvä käydä läpi myös pianistin kanssa. Netistä löytyy paljon valmiiksi soitettuja niin sanottuja virtuaalisäestyksiä, vakavien laulujen harjoittelussa olen käyttänyt apuna niitä jonkin verran. Olen suhtautunut virtuaalisäestyksiin aikaisemmin hieman varauksella, mutta kun tiedostaa tietyt asiat, on niiden käyttäminen varsin suositeltavaa. Ensimmäinen asia on, että virtuaalipianisti ei kuuntele laulajaa, vaan laulajan on kuunneltava ja pysyttävä pianistin mukana. Jos opettelee jonkun asian väärin, on se nopeasti lihasmuistissa. Todellisessa tilanteessa kuunnellaan ja kommunikoidaan puolin ja toisin, mutta ennen kaikkea pianisti kuuntelee ja seuraa laulajaa. Omasta kokemuksesta suosittelen virtuaalisäestysten lisäksi käymään kappaleita silloin tällöin läpi ”oikean” pianistin ja ohjaavan opettajan kanssa. Kaikkein tärkeintä on tiedostaa, ettei virtuaalisäestysten takia kangistu liian tiukoihin raameihin, jotta varsinkin esitystilanteessa taiteelliselle vapaudelle jää riittävästi tilaa.

Taiteellisen osuuden valmistelu alkaa huolellisella ”tekstinkäsittelyllä”. Kielestä riippumatta hyvä apuväline sanojen muistamiseen ja ilmaisun kehittämiseen on riisua teksti irti nuottikuvasta ja käsitellä ja lausua sitä erikseen runomuodossa. Vierailta kielillä tämä on erityisen tärkeää oikean ääntämyksen, sanojen painotuksen ja hyvän ilmaisun vuoksi. Esiintyminen on mukavaa, kun on pääsyt irti sanojen unohtamisen pelosta, kun sanat ovat selkäytimessä. Tämä on aina yksi tärkeimmistä asioista konserttiin valmistautumisessa. Tekstin kanssa täytyy työskennellä paljon, sitä on hyvä lausua ääneen. Saksan kielen ominaispiirre on runsaat ja vahvat konsonantit, joiden oikeaa käyttöä suomalainen laulaja joutuu harjoittelemaan paljon. Saksan kielen vaativuus, samalla myös

herkullisuus on konsonantit tinkimättä hyvästä vokaalilinjasta eli legatosta. Toinen saksan kielen ominaispiirre on usein esiintyvät aspiraatiot, joita, esim. suomen kielessä ei niinkään ole. Saksan kielen aspiraatiot ovat usein sanan alussa, kuten ”komm = khom”.

Kuten aikaisemmin kirjoitin, Brahmsin vakavia lauluja voi esittää missä vain. Konserttipaikan valinnassa on siis vain hyviä vaihtoehtoja. Oman vaatimuksen konserttipaikalle tuo se, että Brahmsin musiikki on piano-osuudeltaankin niin väkevää, että se ei ole oikein keveillä sähkösoittimilla soitettavissa. Tarvitaan akustinen flyygeli tai ainakin hyvä akustinen pystypiano. Pianolle tarvitaan myös hyvä soittaja. Brahms oli itsekin pianisti ja kirjoitti vaativaa pianotekstuuria, joka ei ole aivan jokaisen pianistin soitettavissa. Kun Brahmsin vakavia lauluja mietin osana konserttiohjelmaa, ja kun suunnittelin, miten toteutan oman opinnäytekonserttini, otin huomioon muutamia asioita. Teemana vakavat laulut, mutta tavoitteena ei ole vakava tunnelma. Tähän voi vaikuttaa ohjelman sisällöllä, laulujen järjestyksellä, mutta ennen kaikkea tavalla, miten, milloin ja missä laulut esitetään. Konsertti järjestettiin Taivalkosken Tyrävaaralla ”Kustaan pirtissä” heinäkuun 21. päivä vuonna 2024 klo 20. Halusin kesäillan konsertin nimenomaan oikean tunnelman tavoittamiseksi. Vanha hirsipirtti on kauniilla paikalla Tyrävaaran rinteessä, ikkunasta avautuu kaunis näkymä Tyräjärvelle. Tavoitteena oli vajaan tunnin mittainen konsertti. Brahmsin vakavien laulujen lisäksi on olemassa lukematon määrä lauluja, jotka voisi määritellä vakaviksi lauluiksi. Olin valinnut konsertin ohjelmaan seuraavia lauluja:

Kalastajan monologi: Minun on vielä ennen kuolemaani, Joonas Kokkosen (1921–1996) oopperasta Viimeiset kiusaukset.

Konsertissa kuultiin Miikka Lehtoaholta (1979–) tilaamani sävellys, jonka hän sävelsi Lauri Pohjanpään runoon Syksy vuonna 2023. Runo on kaikessa vakavuudessaan vähän humoristinen ja sopi keventämään konsertin vakavahkoa tunnelmaa. Ohjelmassa oli mukana kaksi vakavaa rakkauslaulua: Toivo Kuulan (1883–1918) Tule armaani ja Pjotr Tšaikovskin (1840–1893) ruhtinas Greminin aaria oopperasta Jevgeni Onegin. Ohjelmaan valikoitui yksi pianokappale: Toivo Kuulan Lampaanpolska, jonka aikana laulajalla oli mahdollisuus hengähtää pieni hetki. Pianokappale muuten laulumusiikkipainotteisessa konsertissa on tunnelman kannalta merkittävä tekijä.

Konsertin ohjelma:

Joonas Kokkonen (1921–1996)

- Kalastajan monologi: Minun on vielä ennen kuolemaani oopperasta viimeiset kiusaukset

Johannes Brahms (1833–1897)

- Vier ernste Gesänge op. 121 (Neljä vakavaa laulua):
 - Denn es gehet dem Menschen
 - Ich wandte mich und sahe an alle
 - O Tod, wie bitter bist du
 - Wenn ich mit Menschen- und mit Engelszungen redete

Toivo Kuula (1883–1918)

- Lampaanpolska
- Tule armaani Op. 29a No. 1

Pjotr Tšaikovski (1840–1893)

- Ruhtinas Greminin aaria: Luybvi vse vozrasty pokorny oopperasta Jevgeni Onegin

Miikka Lehtoaho (1979–)

- Syksy

5 LÄHTEET

Hellenbroich, Anno, 2003, Johannes Brahms, Four serious songs an introduction.

Hakupäivä 22.03.2024.

https://archive.schillerinstitute.com/fidelio_archive/2003/fidv12n02-2003Su/fidv12n02-2003Su_026-johannes_brahms_four_serious_son.pdf.

Henle, Verlag, 2022. Blogiteksti. Hakupäivä 22.03.2024.

<https://blog.henle.de/en/2022/04/11/an-ambiguous-passage-in-brahms-vier-ernste-gesange-op-121/>.

Höcker, Karla, 1984. Johannes Brahms–vapaa vaeltaja. Hellas.

International Music Score Library Project (IMSLP) Hakupäivä 30.03.2024.

[https://imslp.org/wiki/4_Serious_Songs,_Op.121_\(Brahms,_Johannes\)](https://imslp.org/wiki/4_Serious_Songs,_Op.121_(Brahms,_Johannes)).

Laura-suomennostietokanta. Hakupäivä 03.04.2024.

<https://laura.uniarts.fi/kokoelma/vier-ernste-gesange-op-121-brahms-johannes-1833-1897>.

Musiikkikirjastot Hakupäivä 11.04.2024

<https://www.musiikkikirjastot.fi/app/uploads/2017/05/Brahms.pdf>

Simpson, Robert ja Geiringer Karl, Britannica, Johannes Brahms, German composer.

Hakupäivä 22.03.2024. <https://www.britannica.com/biography/Johannes-Brahms>.

Suomen evankelisluterilainen kirkko, sanasto. Apokryfiset kirjat. Hakupäivä 22.03.2024.

<https://evl.fi/sanasto/apokryfiset-kirjat/>.